

Nr 196.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkt 15, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet för budgetåret 1947/48 beräkna ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

I propositionen nr 266 har Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 2 maj 1947, föreslagit riksdagen att dels godkänna av chefen för folkhushållningsdepartementet angivna grunder för statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för 1946 års skördeuppskattning, dels ock till Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Franzon* och *Lodenius* (I: 86) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedqvist* (II: 131), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att kostnaderna för den lokala prisövervakningen helt måtte bestridas av statsmedel samt att beslutet härom måtte få retroaktiv verkan från den 1 december 1946.

Gällande bestämmelser om statsbidrag till kristidsnämndernas verksamhet återfinnas i kungörelsen den 12 december 1941 (nr 936). Bestämmelserna innebära, att kommuner respektive kristidsförbund kunna för varje kalenderår komma i åtnjutande av statsbidrag i förenämnda hänseende i enlighet med vissa grunder. Sålunda må statsbidrag utgå med 40 procent av den del av kostnaderna för kristidsnämnds administrativa verksamhet, som överstiger 15 men icke 25 öres utdebitering för skattekrona, och med 50 procent av den del därav, som överstiger 25 öre för skattekrona.

För innevarande budgetår har anslag till Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet anvisats med 2 200 000 kronor. Med anslaget ha täckts kostnaderna för kalenderåret 1945, vilka kostnader uppgått till något över 2 200 000 kronor.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 5 juli 1946 givna bemyndigande beslöt statens livsmedelskommission samma dag, att inom Götaland, Svealand och Gävleborgs län skulle anordnas en särskild skördeuppskattning, avsedd

att ligga till grund för beräkningar av de kvantiteter fodersäd som skulle avstås till det allmänna.

Denna skördeuppskattning för år 1946 med vilken var förenad husdjursräkning skilde sig från de närmast föregående årens däri, att vid den individuella skördeuppskattningen i varje socken medverkade två personer från grannsocknar, medan tidigare uppskattningar verkställdes endast av personer bosatta inom den socken där uppskattningen ägt rum. Detta ändrade förfaringssätt medförde ökade utgifter för kristidsnämnderna i jordbruksområdena.

Statens livsmedelskommission har beträffande medelsbehovet till bidrag till kristidsnämndernas verksamhet under år 1946 anmält, att detta syntes kunna uppskattas till i runt tal 1 670 000 kronor.

Livsmedelskommissionen har vidare anmält, att enligt vad företagen utredning givit vid handen kostnaderna för 1946 års skördeuppskattning och husdjursräkning uppgått till sammanlagt 668 891 kronor 37 öre. Därav hänförde sig 577 078 kronor 60 öre eller omkring 85 procent till sådana kristidsnämnder, som ansökt om statsbidrag till de administrativa kostnaderna för 1946 års verksamhet. Beträffande frågan huruvida särskilda statsbidrag borde utgå i anledning av ökade kostnader för skördeuppskattningen har kommissionen framhållit att ifrågavarande kostnader i många fall blivit relativt höga i förhållande icke endast till skördeuppskattningskostnaderna föregående år utan även till respektive kristidsnämnds totala administrativa kostnader för år 1946. Med hänsyn härtill ävensom till att kostnaderna endast drabbat kommuner inom jordbruksområdena i södra och mellersta Sverige, har kommissionen icke velat motsätta sig, att i förevarande avseende bidrag av statsmedel lämnades i någon form.

Kommissionen har föreslagit att, om särskilt statsbidrag ansåges böra utgå till bestridande av ifrågavarande kostnader, bestämmelserna härom utformades så, att samtliga de kristidsnämnder som haft kostnader för 1946 års skördeuppskattning efter ansökan skulle erhålla statsbidrag å viss del, förslagsvis 30 procent, av sagda kostnader utöver vad respektive kristidsnämnd kunde komma att eljest uppbära i statsbidrag till nämndens verksamhet under år 1946. Härigenom skulle det särskilda statsbidraget kunna utgå oberoende av den inom kommissionen pågående granskningen av kristidsnämndernas statsbidragsansökningar för 1946 års verksamhet. Kostnaderna för det sålunda föreslagna särskilda statsbidraget uppskattades av kommissionen till omkring 200 000 kronor.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

1946 års skördeuppskattning har till följd av de ändrade föreskrifterna om uppskattningsnämndernas sammansättning förorsakat kristidsnämnderna inom jordbruksområdena i Götaland, Svealand och Gävleborgs län större kostnader än motsvarande förrättningar tidigare år. Med hänsyn till att dessa kostnader, såsom livsmedelskommissionen framhållit, endast

drabbat vissa kristidsnämnder och i många fall varit relativt höga, ansluter jag mig till den framförda tanken, att bidrag av statsmedel böra lämnas för bestridande av kostnaderna i fråga.

Beträffande grunderna för utbetalning av sådana statsbidrag har livsmedelskommissionen föreslagit, att alla kristidsnämnder som haft kostnader för 1946 års skördeuppskattning skola efter ansökan erhålla bidrag till viss del, förslagsvis 30 procent, av nämnda kostnader och att dessa bidrag skola utgå oberoende av de statsbidrag kristidsnämnderna eljest kunna erhålla för sin verksamhet, i vilken verksamhet även ingår skördeuppskattningen. Kommissionens förslag innebär alltså, att i de flesta fall bidrag till kostnaderna för skördeuppskattningen komma att utgå i två former. Man kan givetvis tänka sig möjligheten att samtliga kristidsnämnder som haft kostnader för skördeuppskattningen få ett efter enhetliga grunder beräknat bidrag härför, men att kostnaderna i fråga lämnas utanför vid bestämmandet av det vanliga bidraget till kristidsnämndernas verksamhet. Vissa skäl tala måhända för det senare alternativet. Såsom livsmedelskommissionen meddelat pågår emellertid sedan någon tid granskningen av kristidsnämndernas statsbidragsansökningar för verksamheten under år 1946. Om man nu skulle företaga en ändring i grunderna för beräkningen av dessa bidrag, skulle detta medföra ett betydande merarbete och avsevärt försena utbetalandet av bidragen. Praktiska skäl tala sålunda för att den av livsmedelskommissionen föreslagna linjen bör följas. Därigenom torde också jordbrukskommunernas skäliga krav på ersättning för extrakostnader i anledning av skördeuppskattningen komma att i stort sett tillgodoses. Jag förordar alltså, att bidrag till kristidsnämnderna för 1946 års verksamhet får utgå efter oförändrade grunder samt att därjämte särskilda statsbidrag utbetalas till de kristidsnämnder, som haft utgifter för 1946 års skördeuppskattning.

Beträffande storleken av sistnämnda bidrag ansluter jag mig till livsmedelskommissionens förslag, att bidragen böra utgå med 30 procent av kristidsnämnds totala kostnader för skördeuppskattningen. Utbetalningen av bidrag bör handhavas av livsmedelskommissionen efter ansökan av kristidsnämnd och hörande av vederbörande kristidsstyrelse. Närmare bestämmelser rörande bidragsverksamheten torde få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Medelsbehovet för statsbidrag enligt vanliga grunder till kristidsnämndernas verksamhet under 1946 har av livsmedelskommissionen uppskattats till 1 670 000 kronor, medan kostnaderna för det särskilda bidraget till skördeuppskattningen av kommissionen beräknats till omkring 200 000 kronor. Mot dessa beräkningar har jag icke något att erinra. De båda posterna synas lämpligen böra sammanföras till ett anslag, benämnt Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet, och upptagas med ett till 1 900 000 kronor avrundat belopp.

Till stöd för det i *motionerna I: 86* och *II: 131* gjorda yrkandet har anförts huvudsakligen följande.

I cirkulär nr 2717 har statens livsmedelskommission utfärdat ändrade bestämmelser om utseende av prisombud, innebärande bl. a., att vissa prisövervakningsuppgifter, som tidigare omhänderhades av kristidsstyrelsernas priskontor, överflyttats på de lokala prisombuden. Detta har medfört, att större kvalifikationer för dessa uppgifter måste ställas på prisombuden samt att till dessa uppdrag måste utses personer, som förfoga över tillräcklig tid för

uppdragets fullgörande. Detta har medfört att arvoden, som tidigare i regel voro rätt blygsamma, måst omprövas, och denna omprövning har medfört ökade utgifter för kristidsnämndernas verksamhet.

Omorganiseringen av den lokala prisövervakningen torde vara fullt motiverad, men syftet med densamma torde vara av den art, att kostnaderna här för böra bestridas av statsmedel. Ett beslut härom bör få retroaktiv verkan från omorganisationens ikraftträdande den 1 december 1946.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande av *livsmedelskommissionen*, som därvid anfört bland annat följande.

Enligt kungörelse den 20 juni 1941 skola kristidsnämnderna i enlighet med priskontrollnämndens instruktioner biträda kristidsstyrelserna vid fullgörandet av övervakningen av den allmänna prisutvecklingen i landet samt därvid, en var kristidsnämnd med avseende å dess verksamhetsområde, insamla prisuppgifter, biträda vid verkställandet av utredningar, övervaka efterlevnaden av meddelade pridföreskrifter och till kristidsstyrelsen anmäla överträdelse därav. I första hand fullgöras kristidsnämndernas ifrågavarande arbetsuppgifter genom de prisombud, som nämnderna ha att utse enligt livsmedelskommissionens bestämmelser.

Enligt cirkulär nr 2717 den 11 oktober 1946 har livsmedelskommissionen i samråd med priskontrollnämnden utfärdat ändrade bestämmelser om utseende av prisombud från och med den 1 december 1946. I cirkuläret har därvid bl. a. framhållits lämpligheten av att, särskilt såvitt angår landsbygden, gemensamt prisombud utses för två eller flera kristidsnämndsområden för att därigenom den enskilda kommunens kostnader skall kunna hållas nere. I samband med ändringen av prisombudsorganisationen har den prisövervakning beträffande parti- och detaljhandeln med livsmedel och beklädnadsartiklar, som tidigare utförts av priskontorens kontrollanter, i stor utsträckning överflyttats på prisombuden. Detta har skett för att kontrollanterna skulle kunna frigöras för speciella priskontrolluppgifter inom andra områden av näringslivet.

Till bestridande av kostnaderna för kristidsnämnds verksamhet är enligt 4 § lagen den 15 juni 1939 om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter kommun skyldig att ställa erforderliga medel till förfogande. Enligt kungörelse den 12 december 1941 äger kommun till bestridande av de kostnader, som erfordras för fullgörande av kristidsnämnds administrativa verksamhet erhålla statsbidrag, som för skattetyngda kommuner kan uppgå till 50 procent av viss del av kostnaderna. Kristidsnämnds utgifter för ersättningar till prisombud kunna inräknas i de kostnader, för vilka kristidsnämnden enligt vad ovan sagts erhåller statsbidrag.

Genom den verkställda översynen av prisombudsorganisationen har densamma kunnat nedbringas att omfatta 930 ombud mot tidigare cirka 1 870, av vilka åtskilliga dock voro ordförande i kristidsnämnd och därför icke uppburo särskilt arvode såsom prisombud. De nuvarande arvodeskostnaderna för prisombuden kunna beräknas till sammanlagt omkring 74 000 kronor i månaden eller i runt tal 890 000 kronor om året. Av sistnämnda belopp hänföra sig omkring 600 000 kronor till kristidsnämnder, som sökt statsbidrag för nämndens administrativa kostnader för år 1946. Någon uppgift om de totala kostnaderna för prisombuden före omorganisationen finnes icke tillgänglig.

Av det ovan anförda framgår, såsom även i motionerna framhållits, att genom den verkställda ändringen av prisombudsorganisationen till kommunerna överflyttats vissa arbetsuppgifter, som tidigare åvilat kristidsstyrelserna och alltså bekostats av statsmedel. På grund härav synas visserligen vissa skäl kunna tala för, att de med denna överflyttning förenade merkostnaderna för kommunerna även skulle bestridas av statsmedel. Den lokala priskontrollen torde emellertid i första hand få anses vara till gagn för de enskilda medlemmarna i vederbörande kommun. Sagda kontroll torde alltså i hög grad vara att betrakta som en kommunal angelägenhet. I varje fall anser kommissionen det kunna ifrågasättas om kommun bör erhålla högre bidrag av statsmedel till kostnaderna för prisombuden än till andra kostnader, som erfordras för fullgörandet av kristidsnämnds administrativa verksamhet. Kostnaderna för prisombuden hänföra sig i minst lika hög grad som dessa andra kostnader till sådana arbetsuppgifter, som enligt berörda lag äro att anse som kommunala krisangelägenheter. Kommissionen anser sig således för närvarande icke ha anledning att tillstyrka någon ändring av nu gällande bestämmelser angående statsbidrag till kristidsnämndernas verksamhet.

Utskottet har ansett sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasättande förslag. Utskottet.

Vad beträffar det i motionerna I: 86 och II: 131 framställda yrkandet har utskottet icke funnit tillräckliga skäl föreligga för ett biträdande av detsamma. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att det hade varit värdefullt om vederbörande kommuner beretts tillfälle att yttra sig angående prisombudsorganisationen, innan denna från och med den 1 december 1946 omorganiserades.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 86 och II: 131,

a) godkänna av departementschefen angivna grunder för statsbidrag till kristidsnämndernas kostnader för 1946 års skördeuppskattning,

b) till *Bidrag till kristidsnämndernas verksamhet* för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kronor.

Stockholm den 17 juni 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Pauli, Gränebo, Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mannerskantz, Johan Eric Ericson, Gustav Emil Andersson, Hesselbom, Ragnar Bergh och fröken Osvald; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Malmborg i Skövde, Bergström, Falla, Lindholm, Åkerström, Onsjö, Sefve, Thapper, Severin i Stockholm, Johansson i Mysinge och Jansson i Kalix.

Reservation

av herr *Mannerskantz*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 86 och II: 131.
